

Маценко Юлія Володимирівна,
студентка юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Чербаєва Ольга Володимирівна,
старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Державного університету внутрішніх справ

ВПЛИВ ПРОФСПЛОК НА ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ

Згідно з Конституцією України громадяни мають право на участь в професійних спілках з метою захисту своїх трудових і соціально-економічних прав та інтересів. Професійні спілки є громадськими організаціями, які об'єднують громадян, пов'язаних спільними інтересами за полем їх професійної діяльності. Профспілки створюються без попереднього дозволу на основі вільного вибору їх членів. Усі професійні спілки мають рівні права (ст. 36 Конституції України) [1].

В усьому світі профспілки – основа громадянського суспільства та взаємовигідної співпраці між роботодавцем та працівником. Саме профспілки та їх проробітничі позиції є вагомим важелем у боротьбі за права робітників.

Науковці визначають профспілки як один з факторів впливу на трудові відносини, проте не беруть їх за предмет дослідження. Тому дослідження ролі і місця профспілкових організацій в системі впливів на трудові відносини є актуальним і важливим для осмислення трансформації впливу профспілкових організацій на трудові відносини в сучасній Україні [2, с. 227].

Основним призначенням профспілки, виходячи з класичного її розуміння, є представництво і відстоювання інтересів працівників, а, точніше кажучи, більшості працівників, що входять до її складу. Завданням профспілок є також захист трудових прав працівників у разі їх порушення. Причому, профспілка представляє інтереси організованої єдності працівників, тобто трудового колективу. Професор В.В. Лазор справедливо наголошує, що тільки за наявності організованої діяльності з відстоювання прав й інтересів працівників виникає трудовий колектив як суб'єкт трудового права. А профспілка, як можна бачити, виступає тим органом, який безпосередньо реалізує цю організовану діяльність працівників з відстоювання своїх прав та інтересів.

Отже, сутність правової природи профспілок полягає саме в представництві та захисті інтересів певного колективу (або окремо взятого працівника, який є членом цього колективу – при представництві інтересів працівника в індивідуальному трудовому спорі) [3, с. 238].

Щодо участі профспілок у захисті трудових прав працівників, то слід звернути увагу на Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» від 06.10.1999 р.

У силу ст. 2 Закону України «Про професійні спілки, їх права гарантії діяльності» професійні спілки створюються з метою здійснення представництва й захисту трудових, соціально-економічних прав та інтересів членів профспілки [4].

Також Кодекс законів про працю України, прийнятий ще за часів Радянського Союзу, має певні зміни й доповнення з урахуванням нових соціальних і економічних умов теперішнього часу.

Так, у гл. XVI КЗпП України, яка має назву "Професійні спілки. Участь працівників в управлінні підприємствами, установами, організаціями"

законодавчо визначено: право громадян на об'єднання у професійні спілки (ст. 243); права професійних спілок, їх об'єднань (ст. 244); право працівників брати участь в управлінні підприємствами, установами, організаціями (ст. 245); первинні профспілкові організації на підприємствах, в установах, організаціях (ст. 246); повноваження виборного органу первинної профспілкової організації на підприємстві, в установі, організації (ст. 247); гарантії діяльності профспілок (ст. 248); обов'язок власника або уповноваженого ним органу щодо створення умов для діяльності профспілок (ст.249); відрахування коштів підприємствами, установами, організаціями первинним профспілковим організаціям на культурно-масову, фізкультурну та оздоровчу роботу (ст. 250); обов'язок власника або уповноваженого ним органу надавати інформацію на запити профспілок, їх об'єднань (ст. 251); гарантії для працівників підприємств, установ, організацій, обраних до профспілкових органів (ст. 252) [5].

Досить об'ємною є робота профспілок щодо визнання умов договорів про працю, колективних договорів недійсними у випадках, коли такі підзаконні нормативні акти порушують права й інтереси працівників та їх гарантоване право на працю.

Вірним напрямом у діяльності профспілок є їх участь на боці працівників у судових справах щодо вирішення спорів стосовно порушення працевластивачами певних законодавчих актів або умов колективних договорів з огляду на те, що працівник є слабкішою стороною в судовому процесі, найчастіше є юридично необізнаним, а з боку працевластивача приймають участь у розгляді справ у суді досвідчені юристи [6, с. 69-70].

Не менш важливою є згода профспілки на розірвання трудового договору за ініціативою роботодавця. Виходячи зі змісту ст. 36 Конституції України; ст. 43 КЗпП; ст. 38 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» до порядку звільнення з роботи, окрім інших фактів, відноситься участь виборного органу первинної профспілкової організації (профспілкового представника) у сприянні збереження роботи, а також надання згоди на розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця з працівником, який є членом діючої на підприємстві, в установі, організації профспілки, у випадках передбачених законом.

Форми участі виборного органу первинної профспілкової організації закріплені в законі, зокрема у ст. 49-4 КЗпП України, а тому невиконання роботодавцем цих вимог закону є порушенням законодавства про працю з відповідними наслідками [7, с. 19].

Також необхідно зазначити про роль профспілкового контролю в здійсненні нагляду й контролю за дотриманням трудового законодавства. Предметом нагляду й контролю профспілок у всіх випадках є перевірки діяльності адміністрації з позиції правильності застосування нею чинних норм трудового законодавства, правил охорони праці.

Під час здійснення контролю профспілкові органи виявляють недоліки у сфері виробництва, праці, побуту, дотримання трудового законодавства, колективних договорів тощо, вживають заходів щодо усунення прихованих недоліків.

Профспілкові органи здійснюють контроль за дотриманням законодавства про працю як в правовій, так і в неправовій формі.

Контроль профспілок у правовій формі - це передбачена нормами права діяльність профспілок із перевірки виконання трудового законодавства у сфері застосування правових норм встановлення умов праці. Поряд із заходами громадського впливу профспілковий контроль у правовій формі здійснюється примусовою силою держави. Неправові форми громадського

контролю реалізуються у використанні методів переконання, виховання, громадського впливу в напрямі виконання норм трудового законодавства посадовими особами, власниками підприємств і всіма працівниками. Контроль за охороною праці здійснюється за всіма нормами законодавства про працю.

Розрізняються дві основні сфери контролю профспілок за дотриманням роботодавцем трудового законодавства: встановлення умов праці (яка є основною) і застосування встановлених умов праці [8. с. 234-235].

Таким чином, на підставі вище зазначеного, можна зробити висновок, що профспілки відіграють важливу роль в трудових відносинах. Насамперед, через те, що саме працівники і формують їх для захисту своїх прав і інтересів, які не підпорядковуються адміністрації підприємства, тобто є незалежними та можуть протистояти власнику або уповноваженому ним органу в питаннях захисту прав людини. Також важливою є згода профспілки на розірвання трудового договору за ініціативою роботодавця. Не менш важливу роль відіграють профспілки у здійсненні нагляду й контролю за дотриманням трудового законодавства. Тому необхідним є зростання кількості профспілок, оскільки саме за їх рахунок відбувається захист прав, свобод людини, підтримання їх гідності на достатньому рівні та в певній мірі формування відповідальності у працівників.

Бібліографічні посилання:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.
2. Кожемяченко О. О. Вплив профспілок на соціально-трудова відносини / О. О. Кожемяченко // Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". - 2014. - № 11. - С. 226-232.
3. Зеньков Д. О. Характеристика профспілок як колективного суб'єкту сучасного трудового права / Д. О. Зеньков // Актуальні проблеми права: теорія і практика. - 2013. - № 28. - С. 236-246.
4. Закон України "Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності" від 15.09.1999 р. № 1045-XIV // Відомості Верховної Ради України. - 1999. - № 45. - Ст. 397.
5. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР. - 1971 - додаток до № 50. - ст. 375.
6. Боєва О. С. Участь профспілок в захисті трудових прав працівників / О. С. Боєва // Держава та регіони. Сер. : Право. - 2013. - № 4. - С. 68-72.
7. Процевський О. І. Правова природа згоди профспілки на розірвання трудового договору за ініціативою роботодавця / О. І. Процевський // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. "Право". - 2011. - Вип. 16. - С. 17-24.
8. Мельник А. Роль профспілкового контролю в здійсненні нагляду й контролю за дотриманням трудового законодавства / А. Мельник // Юридичний вісник. - 2014. - № 5. - С. 233-238.